

MEDIJI O ZDRAVSTVU

četvrtak, 22. februar 2024.godine

RTS- Deci sportistima mora redovno da se radi EKG, lekari ih testiraju i u školama

RTS- Registrovano 10 slučajeva malih boginja u Srbiji, osam u Beogradu

RTS- Grujičić: Izveštaj spoljnog nadzora nakon što se čuje i verzija okrivljenog ginekologa

BLIC- Direktorica RFZO u poseti Kliničkom centru Vojvodine: "Cilj je da se na ugradnju kuka i kolena NE ČEKA duže od tri do šest meseci", poručuje Radojević Škodrić

N1- Još dva slučaja malih boginja u Beogradu, muškarac i dete hospitalizovani

RTV- Ove godine više privatnih ustanova koje obavljaju VTO i operacije katarakte o trošku RFZO

RTV- Odluka o vakcinaciji trudnica protiv velikog kašlja u cilju suzbijanja epidemije

RTV- Škodrić: KC Vojvodine dobija još jednu magnetnu rezonancu u toku ove godine

RTV- Rajković: Od marta farmaceutski savetnici za hipertenziju i novouvedeni lek

DANAS- Koliko nam je preventivna medicina dostupna i razvijena i da li je naša lična odgovornost važna?

DANAS- Lekarka Gorica Đokić: Srbiju u poslednjih 10 godina napustilo 6.000 lekara

Deci sportistima mora redovno da se radi EKG, lekari ih testiraju i u školama

Trinaestogodišnji dečak iz Novog Pazara nedavno se srušio tokom treninga zbog jedne neprepoznate bolesti, koja se može otkriti EKG-om. Pedijatar kardiolog dr Goran Vukomanović iz Univerzitetske dečje klinike u Tiršovoj rekao je za RTS da svaki sportista dva puta godišnje treba da uredi kompletan pregled, uključujući EKG kako se ovakve situacije ne bi ponavljale. Idemo i korak dalje, pokrenut je projekat u pokviru kojeg će se u školama raditi EKG pregledi kod dece koji nisu samo takmičari, poručio je dr Vukomanović.

Dečak koji se srušio tokom treninga izgledao je pre toga potpuno zdravo. Lekari iz Novog Pazara su ga reanimirali i on je potom transportovan u kliniku u Tiršovoj.

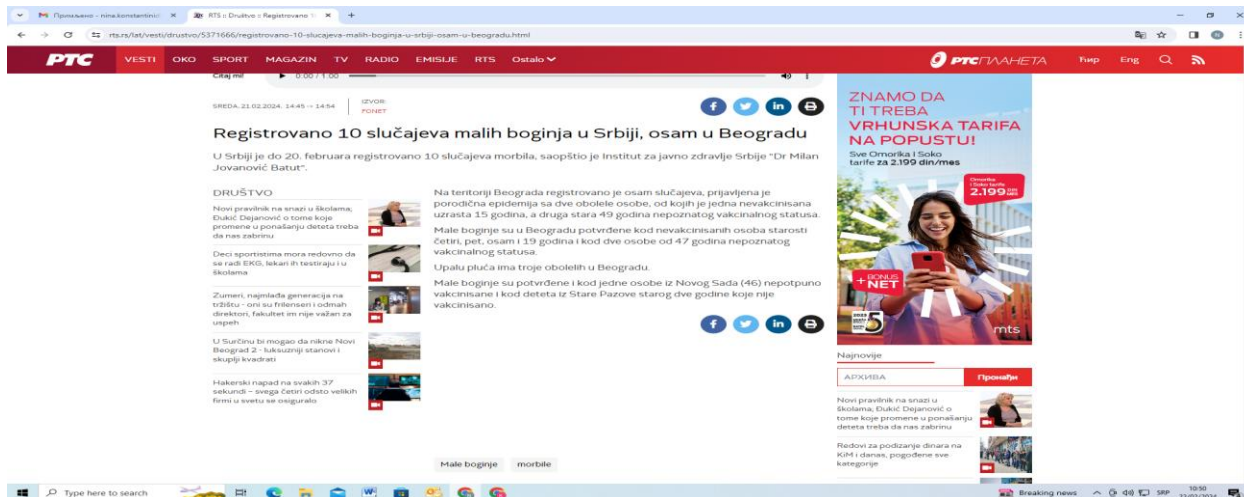
"On će, hvala Bogu, biti dobro, ali je suština da primenimo sistem i da ga unapredimo kako se to ne bi više dešavalo", rekao je dr Vukomanović.

Bolest koju dečak ima mogla je da se otkrije EKG-om, a po zakonu svaki sportista treba dva puta godišnje da uradi kompletan pregled, koji uključuje EKG, kaže dr Vukomanović.

"Sada idemo korak dalje, postoji projekat za koji znate, Svako dete ima pravo da odrasta zdravo, koje su podržala tri ministarstva – zdravlja, prosvete i sporta. Sada idemo po školama i u školama radimo preglede, EKG-ove, kod školskih sportista, dakle kod deca koji nisu samo takmičari. I pokušavamo i uspećemo, ja sam ubeđen, da će i pedijatri ovladati tumačenjem EKG-a i pregledom i da možemo da sprečimo da se ovo desi", rekao je dr Vukomanović.

Komentarišući epidemiološku situaciju, istakao je da redovnom vakcinacijom štitimo pre svega bebe koje još nisu mogle da budu vakcinisane ni protiv velikog kašlja, ni protiv morbila. Objašnjava da su nove vakcine daleko čistije od starih koje su imale nuspojave. Zalaže se i za vakcinaciju trudnica.

"Sad se radi na registraciji te vakcine, nadamo se da će biti brzo, ali moramo zajedno sa vama, sa medijima i sa svima da radimo na tome da objasnimo koliko su vakcinacije trudnica važne i koliko one zapravo štite i majku i dete, a ne štete plodu", istakao je dr Vukomanović.

Registровано 10 slučajeva malih boginja u Srbiji, osam u Beogradu

U Srbiji je do 20. februara registровано 10 slučajeva morbila, saopštio je Institut za javno zdravlje Srbije "Dr Milan Jovanović Batut".

Na teritoriji Beograda registровано je osam slučajeva, prijavljena je porodična epidemija sa dve obolele osobe, od kojih je jedna nevakcinisana uzrasta 15 godina, a druga stara 49 godina nepoznatog vakcinalnog statusa.

Male boginje su u Beogradu potvrđene kod nevakcinisanih osoba starosti četiri, pet, osam i 19 godina i kod dve osobe od 47 godina nepoznatog vakcinalnog statusa.

Upalu pluća ima troje obolelih u Beogradu.

Male boginje su potvrđene i kod jedne osobe iz Novog Sada (46) nepotpuno vakcinisane i kod deteta iz Stare Pazove starog dve godine koje nije vakcinisano.

Grujičić: Izveštaj spoljnog nadzora nakon što se čuje i verzija okrivljenog ginekologa

Ministarka zdravlja prof. dr Danica Grujičić očekuje da će u narednih nedelju dana ili dve nedelje biti objavljeni rezultati stručnog nadzora porodilišta u Sremskoj Mitrovici u kojem se porodila Marica Mihajlović, koja tvrdi da je njena beba preminula od povreda nanetih tokom porođaja. Grujičićeva ističe da je potrebno razgovarati i sa okrivljenim ginekologom i čuti njegovu verziju.

Porodilja iz Sremske Mitrovice Marica Mihajlović optužila je lekara M. M. za smrt novorođenčeta u bolnici u Sremskoj Mitrovici. Ona je u objavi, između ostalog, navela da joj je lekar tokom porođaja naneo fizičke povrede, da joj je pretio i vređao je na nacionalnoj osnovi.

Pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova u Sremskoj Mitrovici uhapsili su u petak M. M. (1979), lekara Opšte bolnice u Sremskoj Mitrovici, zbog sumnje da je izvršio krivično delo - teško delo protiv zdravlja ljudi.

U Opštoj bolnici u Sremskoj Mitrovici sproveden je unutrašnji stručni nadzor, a o svemu je obavestena i zdravstvena inspekcija.

Mesec dana kasnije ministarka zdravlja Danica Grujičić kaže da spoljni nadzor koji je pokrenut ne može biti potpun dok se ne obavi razgovor i sa okrivljenim.

"Obratili smo se tužilaštvu da omogući pristup njemu i da čujemo i njegovu verziju događaja jer jedino tako možete da vidite šta se desilo... jednostavno će ga pitati o medicinskim stavovima koje on treba da prokomentariše kao lekar", rekla je Grujičićeva za RTS navodeći da očekuje u narednih nedelju dana ili dve nedelje izveštaj stručnog nadzora.

Njena glavna zamerka je što nije pokrenut unutrašnji stručni nadzor.

"Kad god se neki incident desi, napravi se sastanak, napravi se unutrašnji stručni nadzor. Da su kolege možda porazgovarale sa majkom, da je sve to bilo drugačije, da su pokazali malo, da kažem, psihološkog umeća, možda

sve to ne bi bilo tako dramatično. Ovako je došlo do jedne jako ružne generalizacije i mogu da vam kažem da su ogorčeni ginekolozi i akušeri, pogotovo oni koji smatraju da vrlo odgovorno i pošteno rade svoj posao", navela je Grujičićeva.

Ističe da ne treba generalizovati neku pojavu, jer se onda dolazi do situacije poput one do koje je došlo u Sremskoj Mitrovici, gde su dvoje specijalizanata rekla da ne žele više da specijaliziraju ginekologiju i akušerstvo.

"Doći ćemo u jednostavnu situaciju da zbog nepoverenja i zbog prostog straha od toga da će svako biti optužen, neće imati ko da porađa žene", rekla je ministarka zdravlja.

Pravi se informator za trudnice

Grujičićeva je navela i da stručna komisija pravi informator za sve trudnice, u kojem će biti pojašnjeno i kakvi zahvati se ne smatraju nasiljem, nego predstavljaju medicinski zahvate da pomognu da beba što pre izađe, kao i o tome šta sve može da se desi za vreme trudnoće.

"Jedna sveščica od desetak, dvadeset strana, gledaćemo da napravimo jednu aplikaciju na mobilnom, tako da mlade majke, pogotovo ove žene koje se prvi put porađaju, mogu da znaju šta ih sve čeka i šta su medicinski zahvati koji morate da sprovedete da biste spasili i život deteta i život majke", rekla je Grujičićeva.

Nakon što je Marica Mihajlović izašla u javnost, javile su se i druge žene koje su podelile svoje negativno iskustvo sa porođaja.

"Ja ne želim sada da kažem da nema ružnog odnosa prema pacijentima. Ima. I od strane srednjeg medicinskog osoblja, i od strane lekara, ali to je stvar domaćeg vaspitanja. Ne može sad ministarstvo da se bavi domaćim vaspitanjem. Kako se vi ponašate prema jednom pacijentu, to je odraz onoga kako ste vaspitani", poručila je ministarka.

Kada je reč o obnovi porodilišta, ministarka Grujičić je rekla da tamo gde su zaista loši uslovi treba da se ide na modularni tip građenja. Podseća i da je startovala platforma preko koje je moguće zakazati magnetnu rezonancu.

Direktorka RFZO u poseti Kliničkom centru Vojvodine: "Cilj je da se na ugradnju kuka i kolena NE ČEKA duže od tri do šest meseci", poručuje Radojević Škodrić

Direktorka Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje prof. dr Sanja Radojević Škodrić posetila je danas Klinički centar Vojvodine gde je obišla porodilište, laboratoriju i centar za radiološku dijagnostiku opremljen između ostalog i sa dve magnetne rezonance i najsavremenijim mamografom.

Ona je najavila da će KCV u toku ove godine dobiti još jednu magnetnu rezonancu u sklopu najveće nabavke opreme, kao što je najavio predsednik Aleksandar Vučić, a što će doprineti tome da se ukinu liste čekanja za tu vrstu pregleda.

- Kada je reč o listama čekanja za ortopediju, cilj je da se na ugradnju kuka i kolena ne čeka više od tri do šest meseci što očekujemo da će se desiti u naredne dve godine, kada bude završena rekonstrukcija kliničkog centra i otvorene nove operacione sale. Dogovorili smo se i da se decentralizuje primena inovativnih lekova za retke i maligne bolesti tako da pacijenti ne moraju da dolaze u klinički centar već da mogu da prime terapiju u najbližoj bolnici ukoliko za to postoje uslovi, rekla je Radojević Škodrić posle sastanka sa rukovodstvom ove ustanove.

Prema njenim rečima, KCV ima kadrovske i tehničke uslove da počne sa pilot projektom dopunskog rada po modelu kakav postoji na Vojnomedicinskoj akademiji a koji pacijentima pruža mogućnost da obave pregled o svom trošku posle redovnog radnog vremena lekara.

Direktorka RFZO istakla je svoje pozitivne utiske iz Klinike za ginekologiju i akušerstvo KCV za koju je rekla da po opremljenosti, organizaciji i posvećenosti zaposlenih izgleda kao najbolja svetska porodilišta.

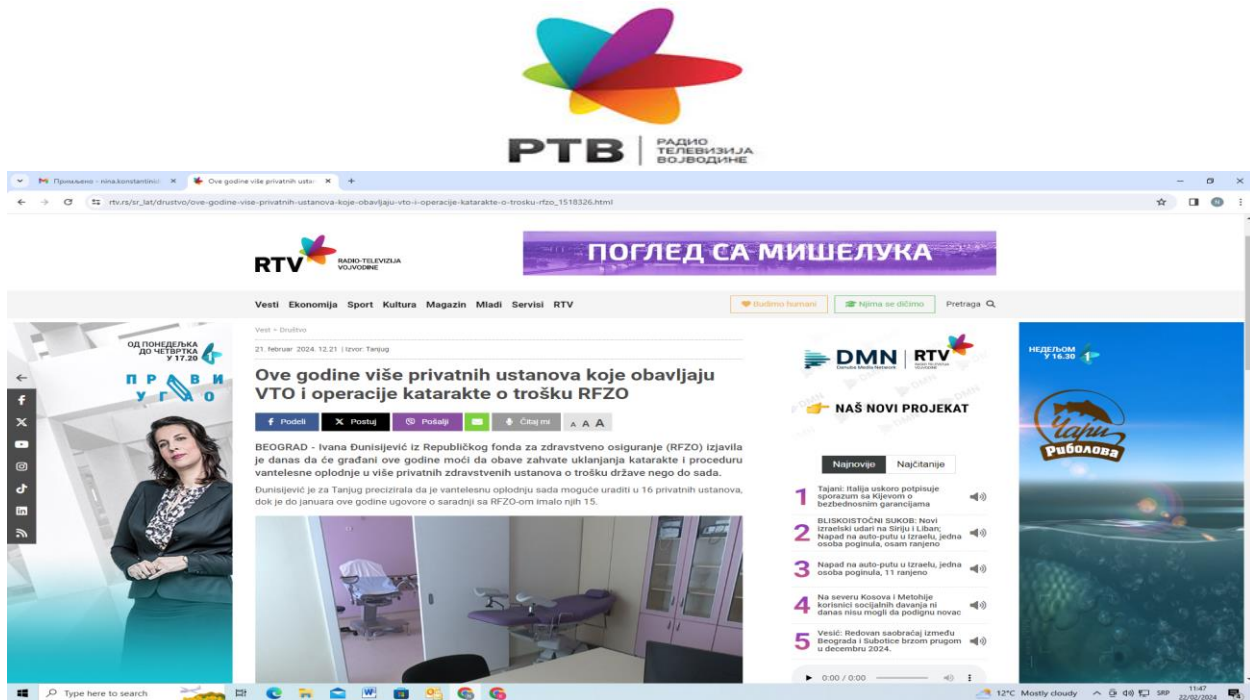
Još dva slučaja malih boginja u Beogradu, muškarac i dete hospitalizovani

U Beogradu su zabeležena još dva slučaja malih boginja, tako da je do danas na teritoriji glavnog grada registrovano ukupno 11 zaraženih od početka ovog talasa, rečeno je za N1 iz Gradskog zavoda za javno zdravlje Beograda.

Kako su precizirali, poslednji registrovani slučajevi su kod muškarca starog 46 godina nepoznatog vakcinalnog statusa, i deteta od tri godine koje je nevakcinisano.

„Oboje su hospitalizovani, ne zbog stanja već zarad izolacija i praćenja zdravstvenog stanja“, pojasnili su iz Gradskog zavoda.

Dvoje novozaraženih nisu u porodičnoj vezi. Od 11 registrovanih slučajeva do sada, u dva navrata se desilo da su od malih boginja oboleli i majka i dete.

Ove godine više privatnih ustanova koje obavljaju VTO i operacije katarakte o trošku RFZO

BEOGRAD - Ivana Đunisijević iz Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje (RFZO) izjavila je danas da će građani ove godine moći da obave zahvate uklanjanja katarakte i proceduru vantelesne oplodnje u više privatnih zdravstvenih ustanova o trošku države nego do sada.

Đunisijević je za Tanjug precizirala da je vantelesnu oplodnju sada moguće uraditi u 16 privatnih ustanova, dok je do januara ove godine ugovore o saradnji sa RFZO-om imalo njih 15.

Takođe, prema rečima Đunisijević, Fond je zaključio i ugovore sa 28 privatnih ustanova za operaciju katarakte, što je za dve više nego prethodne godine.

"Najviše ih je u Beogradu, njih 14. Ostalih 14 se nalaze širom Srbije - sedam u Vojvodini, tri u Nišu, i po jedna u drugim gradovima, od kojih je jedna nova u Čačku", rekla je Đunisijević.

Ona je dodala da je jedini uslov koji osiguranici moraju da ispunjavaju da bi otišli na operaciju katarakte na teret sredstava RFZO-a - da se nalaze na listi čekanja državne ustanove.

"Kada je osiguranik na listi čekanja, njega će anketirati naše kolege iz RFZO. Reč je o telefonskom anketiranju koje se sprovodi od početka saradnje RFZO-a i privatnih ustanova, već devet godina", rekla je ona i dodala da je bitno da pacijent koji je na listi čekanja ostavi tačne podatke, jer će ga telefonom pozvati da se izjasni da li želi da se operiše u privatnoj ustanovi.

Đunisijević je dodala da pacijenti ne moraju da čekaju da budu anketirani, već da sve osobe koje se nalaze na listi čekanja mogu u svakom trenutku da se jave RFZO-u.

Ona je objasnila da se nakon anketiranja pacijenata njihovi podaci šalju u najbližu privatnu ustanovu, koja zakazuje datum pregleda ili operacije.

"Zatim mu njegova matična filijala šalje pozivno pismo na kućnu adresu, sa obaveštenjem u koju ustanovu, kada i sa kojom dokumentacijom treba da se javi", rekla je ona.

Đunisijević je navela da zainteresovani treba da pozovu kontakt-centar na telefon 011 735 900, ili pošalju mejl na kontakt.centar.rfzo.rs i upute molbu za operaciju katarakte. Kada je reč o vantelesnoj oplodnji, ona ističe da sve žene koje ispunjavaju uslove sa svojim partnerima ili bez partnera, mogu da zakažu pregled komisije, koja potom prosleđuje informacije Fondu.

Nakon odobrenja komisije, podnosilac zahteva dobija potvrdu koja važi godinu dana i u tih godinu dana mora da se započne sa procedurom vantelesne oplodnje.

Đunisijević je podsetila da pravo na vantelesnu oplodnju o trošku države imaju sve žene do navršениh 45 godina, ali postoje i razlike u broju pokušaja.

Za prvo dete, broj pokušaja nije ograničen, a tu su uključeni i stimulisani pokušaji, krioembriiontransfer i neograničeno zamrzavanje embriona. Što se tiče prava na drugo dete, bez obzira da li je prvo dete dobijeno iz postupka vantelesne oplodnje ili prirodnim putem, parovi imaju pravo na dva stimulisana pokušaja, tri krioembriiontransfera i neograničeno zamrzavanje embriona.

Kada su u pitanju postupci sa darovanim reproduktivnim ćelijama, moguća su tri stimulisana pokušaja, tri krioembriiontransfera i jedan uvoz reproduktivnih ćelija iz inostranstva.

Odluka o vakcinaciji trudnica protiv velikog kašlja u cilju suzbijanja epidemije

NOVI SAD - Zbog zabrinjavajućeg porasta broja obolelih, Srbija je na pragu epidemije velikog kašlja, a sve je veći broj zaraženih i od morbila. Potvrđena su tri nova slučaja, čime se broj obolelih povećao na osam. Na sastanku članova Republičke stručne komisije za infektivne bolesti i pedijatriju, razmatraće se mogućnost vakcinacije trudnica protiv pertusisa, kao i donošenje novih akata za suzbijanje širenja epidemije. video icon

Četvorogodišnje dete, osamnaestogodišnji mladić i 48-ogodišnja žena, novi su potvrđeni slučajevi obolelih od morbila. Troje zaraženih nisu u rodstvu, a samo je starija žena vakcinisana. Zvanično, inficiranih od malih boginja je osmoro, ali epidemiolozi i infektolozi poručuju da je taj broj verovatno višestruko veći. Zbog mogućeg razbuktavanja epidemije, pedijatri su pooštrili epidemiološki nadzor, radi se vanredna revizija vakcionalnih kartona, a pojedini dečji lekari odbijaju da izdaju potvrde za povratak u vrtić nevakcinisanoj deci.

"To se ne radi samo sada za vreme epidemije, to je nešto što se obavlja tokom čitave godine, periodično, i ono što se takođe događa pri poseti izabranim lekarima - lekari proveravaju vakcionalne kartone, razgovaraju sa pacijentima, podsećaju ih na eventualne nedostajuće doze koje bi trebalo da se aplikuju", kaže pedijatar Slobodan Maričić iz Doma zdravlja "Novi Sad".

Tako je u teoriji, ali nažalost, u praksi to često nije slučaj, delom i zbog nemalog broja pedijatara koji snažno zagovaraju izbegavanje vakcine, savetujući roditeljima da ih prolongiraju, čime su doveli i do narušavanja kredibiliteta svoje branše.

"Zakonom je regulisano da dete ne bi trebalo ni u predškolsku ni u školsku ustanovu da se upiše ako nije ispunjen Kalendar vakcinacije za uzrast tog deteta. Kako je došlo do tih propusta... dogodile su nam se neke godine, imali smo epidemiju korona infekcije, kada je došlo do neadekvatnog obuhvata vakcinacijom...", kaže dr Maričić.

Ministarka zdravlja Danica Grujičić najavila je moguću izmenu zakonskih akata i pravilnika, a članovi Republičke stručne komisije za infektivne bolesti i pedijatriju danas će razmatrati i mogućnost uvođenja vakcinacije trudnica protiv pertusisa, po uzoru na meru koje pojedine evropske zemlje već sprovode, čime će bebe biti zaštićene u prva dva meseca života.

Škodrić: KC Vojvodine dobija još jednu magnetnu rezonancu u toku ove godine

NOVI SAD - Direktorica Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje (RFZO) Sanja Radojević Škodrić najavila je danas prilikom obilaska Kliničko bolničkog centra Vojvodine, da će ta zdravstvena institucija dobiti još jednu magnetnu rezonancu.

"Analizirali smo liste čekanja koje ne postoje za mamograf i skener, ali postoje za magnet i te liste čekanja su do godinu dana u zavisnosti od regije koja se snima. Razgovarali smo kako da rešimo te liste čekanja i jedan od načina je to što ćete dobiti novi magnet tokom 2024. godine", kazala je Radojević Škodrić prilikom obilaska i dodala da KC Vojvodine sada poseduje najsavremeniji mamograf i dve magnetne rezonance. video icon

Ona je naglasila da su liste čekanja za ortopediju i endoprotezu trenutno do dve godine kada su u pitanju kukovi i dve i po kada su u pitanju kolena, i najavila da će u naredne dve godine te liste biti stabilizovane na čekanje na tri do šest meseci.

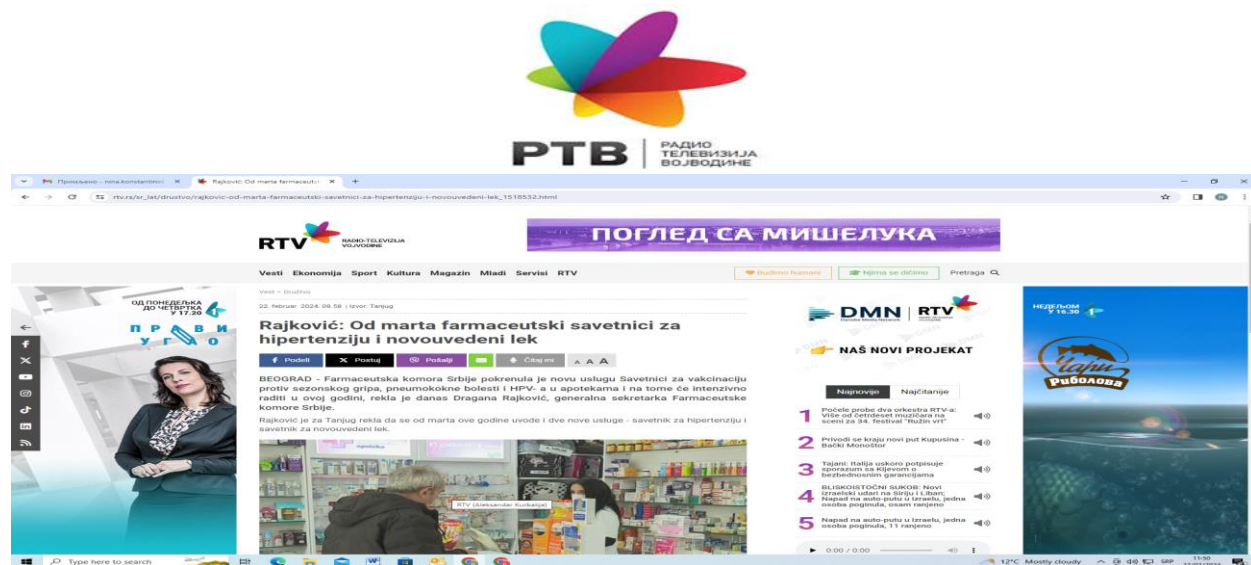
Radojević Škodrić je prilikom obilaska KC Vojvodina razgovarala sa rukovodstvom te zdravstvene institucije o mogućnostima za unapređenje kvaliteta zdravstvenih usluga i drugim aktuelnim temama i istakla da će ove godine fokus biti na dijagnostici, kako je ranije najavio i predsednik Srbije Aleksandar Vučić.

Prema njenim rečima, sve inovativne terapije koje se primenjuju u Kliničkom centru biće decentralizovane.

"Klinički centar Vojvodine ima dovoljno kapaciteta, savremene opreme, sala i kadra da može da krene kao pilot projekat dopunskog rada. Pacijenti koji odlaze kod privatnika moći će da ovde dolaze i da se ovde pregledaju o svom trošku. Taj model je već primenio VMA", rekla je".

Direktorka RFZO je pre radiološkog centra i laboratorije obišla je Kliniku za ginekologiju i akušerstvo, na kojoj je u ovoj godini već rođeno 918 beba.

"U porodilištu su savremeni kreveti za porođaje, a ono što je jako važno jeste da postoje odvojeni boksevi u smislu da svaka porodilja može da ima i svog pratioca. Takvih zahteva nema, ali ih ovo porodilište čeka", kazala je Radojević Škodrić.

Rajković: Od marta farmaceutski savetnici za hipertenziju i novouvedeni lek

BEOGRAD - Farmaceutska komora Srbije pokrenula je novu uslugu Savetnici za vakcinaciju protiv sezonskog gripa, pneumokokne bolesti i HPV- a u apotekama i na tome će intenzivno raditi u ovoj godini, rekla je danas Dragana Rajković, generalna sekretarka Farmaceutske komore Srbije.

Rajković je za Tanjug rekla da se od marta ove godine uvode i dve nove usluge - savetnik za hipertenziju i savetnik za novouvedeni lek.

"Farmaceutska komora Srbije je još prošle godine pokrenula savetovalište vezano za HPV vakcinu, a ove godine objedinjujemo tu uslugu sa savetovanjem za vakcinaciju protiv sezonskog gripa i pneumokokne bolesti", rekla je generalna sekretarka Farmaceutске komore Srbije.

Rajković je istakla da će Komora na tome intenzivno raditi u 2024. godini.

"Naših 250 kolega je učestvovalo u projektu "Pitaj me za HPV", od njih 50 je edukovano za grip i pneumokoknu bolest. Očekujemo i dalje edukaciju tokom ove godine", rekla je Rajković.

Prema njenim rečima, do kraja februara na sajtu Komore biće nova funkcija "Pronađi savetnika". "I tako će naši građani na sajtu Farmaceutске komore moći da nađu najbližu apoteku i savetnika za vakcinaciju kome mogu da se obrate za savet o sve tri vakcine", rekla je Rajković.

Ona je podsetila da je trenutno u apotekama blizu 960 savetnika farmaceuta, koji sprovode pet usluga za pacijente.

"Reč je o standardizovanim farmaceutskim uslugama za pacijente sa astmom, za pacijente sa dijabetesom, standardizovana farmaceutska usluga prilikom izdavanja antibiotika, "Pitaj me za HPV" i Post-kovid savetovalište", rekla je Rajković dodajući da svaki savetnik nosi bedž za određenu uslugu i time ga pacijenti mogu lakše prepoznati.

Ona je ukazala da Farmaceutska komora kreće sa nove dve usluge od marta, a to su savetnik za hipertenziju i savetnik za novouvedeni lek.

Koliko nam je preventivna medicina dostupna i razvijena i da li je naša lična odgovornost važna?

Da li da vakcinišem dete? Kako da se zaštitim od raka? Kada prekomerna težina postaje zdravstveni problem? Da li je sve u redu sa mojim srcem? Da li da posetim ginekologa iako nemam nikakvih simptoma? Suočavam se sa napadima panike i anksioznosti ali, ne znam kome da se obratim za pomoć?

Na ova i mnoga druga pitanja koja zanimaju građane Srbije, najbolji odgovor se dobija kod odabranog lekara opšte prakse. Naime, upravo ova kategorija medicinskih radnika ima ulogu da kroz redovne preglede, skrininge, vakcinacije i savetovanje o načinu života, identifikuje buduće zdravstvene probleme pacijenta i predlože plan reagovanja. I to pre nego što se potencijalne smetnje razviju u ozbiljnija stanja.

Itekako istinita fraza „bolje sprečiti nego lečiti“ pripisuje se Dezideriju Erazmu, holandskom filozofu i teologu iz 16. veka. Princip koji je ovaj izraz veoma brzo popularizovao u zdravstvenoj zaštiti, naglašava važnost da se fokus u medicini usmeri na proaktivne mere za sprečavanje bolesti i zdravstvenih problema. Preventiva je grana medicine koja se bavi ranim identifikovanjem potencijalnih zdravstvenih rizika kroz kliničku i laboratorijsku dijagnostiku. Na osnovu nje, zdravstveni radnici su u mogućnosti da intervišu na vreme i obezbede personalizovane preventivne mere, kao i prilagođavanje načina života za bolje zdravstvene ishode.

Za kreiranje plana i strategije preventivne medicine jedne zemlje, važno je u obzir uzeti takozvane determinante zdravlja. Šta one tačno podrazumevaju?

U pitanju su brojni faktori koji obuhvataju genetske, socijalno-demografske, ekološke i bihejvioralne elemente. Na genetske i socijalno-demografske karakteristike praktično je nemoguće ili prilično teško uticati, te se fokus okreće ka onim ekološkim i bihejvioralnim. Prve se tiču kvaliteta vode, vazduha, karaktera radne sredine i drugo, dok se bihejvioralne tiču ponašanja i stila života. Kako bi se izbeglo da prve dve determinante, genetika i socijalno-demografska karakteristika, negativno utiču na zdravlje, preporučuju se redovni sistematski ali, i specijalizovani pregledi. Što se tiče stila života, sve je prisutniji trend da lekar opšte prakse obavlja razgovor sa pacijentom na tu temu. U obzir se uzima starosna dob, pol, ishrana, aktivnost, sklonost ka duvanu, alkoholu ili opojnim supstancama. Zaključak o daljem toku nege zdravlja donosi se na osnovu pacijentovih odgovora i njegove motivacije, volje i mogućnosti da štetne navike u svom životu promeni i tako pozitivno utiče na svoje zdravlje. Upravo iz tog razloga, veoma je bitno da svi građani razviju konstruktivan odnos sa svojim odabranim lekarom (ili roditelji sa pedijatrom kada je dete u pitanju), koji će biti upoznat sa njihovom celokupnom slikom zdravlja, kako bi ponudio konkretna i konstruktivna rešenja. Mnogi stručnjaci složni su da najveća efikasnost leži upravo u bihejvioralnim karakteristikama. Kada osoba neguje zdraviji stil života to se reflektuje i na njeno zdravstveno stanje.

A kakve su zdravstvene navike građana Srbije, dece, žena i muškaraca i zašto preventivna medicina kod nas beleži slabije rezultate, odnosno manji broj realizovanih preventivnih pregleda nego u svetu?

Svaka osma žena suočava se sa dijagnozom karcinoma dojke

Iako je često, glasno i jasno komunicirano da preventiva ne samo spasava živote, već i smanjuje finansijski teret povezan sa lečenjem uznepredovalih i hroničnih bolesti, građani Srbije kao da pokazuju određenu dozu skepse prema redovnim zdravstvenim pregledima. Primera radi, u decembru 2023. godine, sprovedena je analiza o svrsishodnosti Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka dojke. Prema podacima koji stižu iz Instituta za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“, rak dojke najčešći maligni tumor i vodeći uzrok smrti od malignih bolesti kod žena u našoj zemlji, gde se dijagnoza raka dojke postavi kod približno 4.400 žena. Kako bi smanjila negativnu statistiku, Vlada Republike Srbije 2013. godine osnovala je Nacionalni program ranog otkrivanja karcinoma dojke, čiji je osnovni cilj otkrivanje raka dojke u ranom stadijumu, smanjenje smrtnosti, poboljšanje kvaliteta života obolelih žena i, na kraju krajeva, smanjenje troškova lečenja od ove bolesti i daljih komplikacija. U prilog ovim naporima ide i činjenica da se približno dve trećine faktora rizika odgovornih za nastanak raka dovodi u vezu sa načinom života, što znači da ih je moguće menjati ili potpuno eliminisati. Ipak, brojke se ne smanjuju i danas se čak svaka osma žena može suočiti sa dijagnozom karcinoma dojke. Dakle, šta je rešenje? Pre svega, to je empatičan i

informativni razgovor lekara opšte prakse sa pacijentkinjama, i sa druge strane, njihovo odgovorno ponašanje prema svom zdravlju. Iz Batuta poručuju da je potrebno dodatno ulagati u rano otkrivanje bolesti, jer napredak medicine i tehnologija mogu mnogo doprineti krajnjem ishodu, a to je produžetak životnog veka. Očekivani životni vek žene je 78 godina. Posle 60. i 65. godine javljaju određene hronične bolesti, dok se maligne bolesti, a posebno rak dojke, javlja u dobi između pedesete i sedamdesete. Baš iz tog razloga, pregledi za rano otkrivanje raka dojke se u tom periodu najintenzivnije preporučuju.

Ipak, nedovoljno razvijena svest žena u Srbiji o potrebi, ili bolje-rečeno neophodnosti učestvovanja u organizovanom skriningu, jedan je od faktora koji je uticao na nedovoljnu uspešnost sprovođenja ovog programa. Doduše, istom analizom utvrđeno je da nisu obezbeđeni planirani kapaciteti za sprovođenje Nacionalnog programa ranog otkrivanja karcinoma dojke koji bi omogućili željeni obuhvat od 75% ciljne populacije žena u Republici Srbiji. Veliki problem predstavlja nedostatak kadra kao i opreme potrebne za efikasno i efektivno sprovođenje skrininga i uključivanje novih zdravstvenih ustanova.

Nameće se zaključak da je najbolja strategija za postizanje punog zamaha preventivne medicine saradnja između stanovništva, medicinskih radnika i države. Informisanje građana o dostupnim preventivnim pregledima prva je stavka na koju se naše društvo u ovom trenutku mora fokusirati. Prvenstveno zbog činjenice da je u čak 90% karcinom dojke izlečiv ukoliko se otkrije na vreme!

Pored raka dojke, i rak grlića materice značajan je zdravstveni problem kod žena. U pitanju je četvrti najčešći oblik raka kod žena u svetu, a godišnje od njega umre oko 300.000 pacijentkinja. Kada se rano dijagnostikuje, ovaj rak se uspešno pobeđuje.

Naravno, i kod raka grlića materice prevencija se oslanja na redovne preventivne preglede poput Papa i HPV testova, kao i vakcina protiv HPV koja štiti od devet različitih tipova tog virusa, među kojima su dva tipa koja su uzročnici gotovo svih kancera grlića materice. Pored toga, HP virus izaziva i većinu slučajeva raka debelog creva a mogu dovesti do oboljenja genitalija, glave i vrata. Kliničke studije pokazuju da vakcina štiti od zaraze HPV virusom najmanje deset godina! Idealno je da se vakcinišu i dečaci i devojčice u dobi pre nego što su imali priliku da stupe u kontakt sa virusom.

Preventivna zdravstvena zaštita žena veliku važnost polaže i na skrining za osteoporozu i menopauzu. Skeniranje gustine kostiju pomažu u proceni zdravlja kostiju i identifikaciji rizika od preloma. Rano otkrivanje pruža mogućnost sprovođenja preventivne mere, poput modifikacije životnog stila, intervencije u ishrani i prepisivanje odgovarajućih lekova, smanjujući tako rizik od potencijalnih preloma.

Skrining u menopauzi takođe je važan deo preventivne zdravstvene zaštite žena. Procena nivoa hormona služi kao smernica za lečenje i rešavanja neprijatnih simptoma menopauze. Potencijalna hormonskih neravnoteža ili drugi zdravstveni problemi povezani sa menopauzom, na ovaj način se detektuju i tim zdravstveim smetnjama se prilazi kroz pravovremenu intervenciju i planove lečenja prilagođene svakoj pacijentkinji, što znatno unapređuje opšte zdravlje žena i njihovu dobrobit.

Uz preventivnu negu fizičkog zdravlja, nikako ne smemo zanemariti ni psihi. Ključ borbe sa simptomima anksioznosti i depresije leži u otvorenom razgovoru i podršci, kako od zdravstvenih radnika, tako i od partnera i porodice. Kako bi se ženama olakšao postojeći emocionalni, ali i teret svakodnevnog životne logistike, na raspolaganju su brojne ustanove koje se bave izazovima mentalnog zdravlja. Ipak, ono što koči preventivu kod mentalnog zdravlja je naš mentalitet gde je odlazak kod stručnjaka za pitanja mentalnog zdravlja – donekle tabu. Zato je važno informisati se i podržati svaku osobu iz našeg okruženja koja se bori sa ovim izazovima.

Prevenција bolesti kod dece

Izlišno je akcentovati koliko je preventivna medicina kod dece važna u promovisanju zdravih budućih generacija. Ishrana, vakcinacija i promocija zdravih navika snažni su saveznici koji sprečavaju ozbiljne zdravstvene probleme i obezbeđuju optimalan razvoj deteta. Naravno, i ovde ključnu ulogu igra odabrani pedijatar. Putem redovnih pregleda, vakcinacije, rane identifikacije genetskih poremećaja, smernica za ishranu, razvojnog skrininga, preventivne stomatološke nege i ostalih bezbednosnih mera, roditelji i medicinski radnici obezbeđuju neophodnu podršku i proaktivnu zaštitu zdravlja naše dece.

Vakcine štite decu od ozbiljnih bolesti i imaju ključnu ulogu u smanjenju smrtnosti i očuvanju zdravlja dece. Nažalost, iako vakcine danas štite više dece nego ikada, a određene bolesti su donekle iskorenile, veliki problem predstavljaju nedovoljno informisana mišljenja pojedinaca, pa čak i većih grupa građana koji se vode predrasudama bez pokrića. Ovde je jedino rešenje verovati svom pedijatru kao stručnom licu i voditi se savetima koji se dobijaju isključivo u zdravstvenim ustanovama.

Nezanemarljiv udeo u preventivi pripada identifikaciji genetskih poremećaja kod dece, kao i klinička i laboratorijska dijagnostika. Genetsko testiranje i skrining omogućavaju rano otkrivanje potencijalnih naslednih stanja i, na taj način, pravovremenu reakciju, intervenciju i personalizovan plan lečenja za određene nasledne bolesti ili stanja.

Preventivna medicina veoma je važna i kod pitanja koja se tiču mentalnog zdravlja dece i mladih. Identifikacijom i rešavanjem ranih znakova emocionalnih i bihevioralnih smetnji zdrava je osnova za promovisanje zdravog socio-emocionalnog razvoja. Pregled kod dečjeg psihologa ili psihijatra, njihovim uslugama savetovanja i sistemima podrške – pomaže se prilikom rešavanja izazova psihičkog stanja dece i održavanja njihove emocionalne ravnoteže.

Muškarci i preventiva u Srbiji

Kao i kod ostalih grupa, i kod muškaraca je od izuzetne važnosti uredan odlazak na redovne i preventivne zdravstvene preglede. S tim da se preventivni pregledi planiraju u odnosu na procenu odabranog lekara opšte prakse. Procenom opšteg zdravlja prate se vitalni znaci i sprovode se skrining pregledi za stanja kao što su povišeni krvni pritisak, povišeni nivo holesterola ili dijabetes.

Rak prostate ozbiljan je zdravstveni problem i u pitanju je drugi najčešći tip raka kod muškaraca i četvrti najčešće dijagnostikovani rak u svetu. Testovi za prostato-specifični antigen (PSA), u kombinaciji sa rektalnim pregledima, ključni su u identifikaciji bilo kakvih abnormalnosti ili indikacija raka prostate. Rana dijagnoza umnogome povećava šanse za uspešno lečenje i poboljšava ukupne ishode.

Rak debelog creva još jedan je zdravstveni problem koji pogađa muškarce, ali i žene. Najčešći metod skrininga je kolonoskopija – zlatni standard za skrining kolorektalnog karcinoma – dok druge opcije uključuju neinvazivne testove fekalne okultne krvi (FOBT) ili sigmoidoskopiju (pregled unutrašnjosti donjeg, odnosno sigmoidnog debelog creva i rektuma). Prilikom kolonoskopije, sve abnormalne izrasline ili polipi mogu se ukloniti, smanjujući tako rizik od razvoja kolorektalnog karcinoma. FOBT je neinvazivni test koji otkriva prisustvo krvi u stolici, što može biti rani pokazatelj kolorektalnog karcinoma. Sigmoidoskopija uključuje pregled donjeg dela debelog creva i rektuma na abnormalnosti.

Kada je vreme za pregled? Stručnjaci upozoravaju da bi čak i osobe sa prosečnim rizikom trebalo da započnu redovne skrininge od 50. godine pa nadalje. Sa druge strane, osobe sa porodičnom polipozom debelog creva ili drugim faktorima rizika, trebalo bi da započnu sa prevencijom ranije, kao i da se podvrgnu češćim pregledima.

Još jedan rak je veliki bauk za muškarce. U pitanju je rak testisa koji najčešće pogađa mlade muškarce. Dobra vest je da je ovaj rak jedan je od maligniteta koji se može lečiti ako se rano otkrije. Nažalost, još uvek ne postoje standardni skrining testovi za rak testisa, ali redovni samopregledi su i više nego preporučljivi bez obzira na podložnost. Zato je potrebno da muškarci budu detaljno i tačno informisani o normalnoj veličini, obliku i konzistencijom svojih testisa, kao i da momentalno reaguju na bilo kakvu promenu ili abnormalnost.

Baš kao kod dece i žena, ni muškarci ne bi smeli da zanemare svoje mentalno zdravlje. Specifični izazovi i prepreke sa kojima se suočavaju, kao i tradicionalno vaspitanje koje se u velikoj meri neguje u našoj zemlji, vrše veliki pritisak na muški rod. Socijalna očekivanja, pritisak da uvek budu snažniji pol, kao i stigmatizacija i predrasude, prepreka su da se veliki broj balkanskih muškaraca otvoreno suoči sa svojim emocionalnim izazovima i potraži pomoć. Zato, kao deo odgovornog društva, krenimo od sebe. Pokrenimo u svom okruženju otvorene i iskrene diskusije o mentalnom zdravlju. Aktivnosti koje pomažu u očuvanju i unapređenju mentalnog zdravlja svih osoba podrazumevaju individualno ili grupno savetovanje, terapiju, edukacije o tehnikama upravljanja stresom, kao i veštine komunikacije.

Kako do bolje preventive?

Nažalost, naš zdravstveni sistem još uvek nije u dovoljnoj meri okrenut ka prevenciji, kao što je to slučaj u svetu u razvijenim zemljama. Prioritet se u Srbiji i dalje uglavnom kuraciji, iako je poslovično bolje sprečiti nego lečiti.

Ipak, svako od nas može doprineti da se ta slika poboljša i približi pozitivnim primerima iz ostatka sveta. Pušenje je ono što nas najviše odvaja od razvijenih evropskih zemalja. Zajedno sa Grčkom, Bugarskom i Hrvatskom, Srbija je zemlja sa najvećom incidencijom pušača. Pored toga, iako po statistikama nismo previše gojazni, ishrana u našoj zemlji nije adekvatna. Svega 20,8% stanovnika Srbije je gojazno, i to je malo ispod proseka zemalja EU. Ali, veći problem od prekomerne težine je to što naša ishrana uključuje premalo voća i povrća, a previše se bazira na žitaricama, mesu i mesnim prerađevinama.

Sve u svemu, oblasti gde bismo mogli da unapredimo kolektivno zdravlje je smanjenje broja gojaznih i predgojaznih, i to kroz promenu navika u ishrani i povećanu fizičku aktivnost, kao i smanjenje broja pušača.

Lekarka Gorica Đokić: Srbiju u poslednjih 10 godina napustilo 6.000 lekara

Predsednica Sindikata lekara i farmaceuta dr Gorica Đokić izjavila je danas da je Srbiju u poslednjih 10 godina napustilo 6.000 lekara.

Đokić je agenciji Beta kazala da su u Srbiji plate lekara najniže u regionu i da „na 100.000 stanovnika imamo 283 lekara što je znatno ispod proseka u zemljama Evropske unije (EU)“.

„U poslednjoj deceniji svake godine Srbiju napusti od 200 do preko 700 lekara. U proseku Srbiju godišnje napusti više od 550 lekara. Našem zdravstvenom sistemu nedostaje veliki broj doktorra svih profila, iako na evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje imamo 1.800 nezaposlenih lekara među kojima ima i specijalista“, kazala je Đokić.

Dodala je da država želi da popravi stanje u zdravstvu kroz nabavku opreme i izgradnju ili rekonstrukciju objekata, ali da na toj opremi nema ko da radi.

„U zdravstvenom sistemu trenutno nedostaje oko 5.000 zdravstvenih radnika, među kojima najmanje 1.000 lekara. Na 100.000 stanovnika imamo 283 lekara što je znatno ispod proseka zemalja Evropske unije gde na taj broj ljudi postoji najmanje 400 lekara“, rekla je Đokić.

Prema njenim rečima, ceo svet se suočava s manjkom zdravstvenih radnika.

Razvijene evropske zemlje, navela je, problem manjka zdravstvenih radnika najčešće rešavaju tako što ih „izvlače“ iz balkanskih zemalja.

„Maksimalna plata lekara specijaliste u Srbiji iznosi do 140.000 dinara, što je znatno manje nego u zemljama u okruženju. Naše plate su najniže u regionu, a u odnosu na EU niže su i nekoliko puta“, istakla je Đokić.

